

Ahi Evran Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Dergisi
Cilt 10, Sayı 2, Ağustos 2009
Sayfa 85-99

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE TARİH VE COĞRAFYA KONULARI İŞLENİRKEN ÖĞRETMENLERİN MATERYAL KULLANMA DURUMLARI

Kadir ULUSOY¹
Kamile GÜLÜM²

ÖZET

Eğitim öğretim süreci sadece öğretmenin anlattığı bilgiden ibaret değildir. İyi bir eğitici konuyu işlerken farklı materyaller ve kaynaklar kullanarak öğrencilerin geneline hitap edebilmelidir. Sosyal bilgiler dersi işlenirken tarih ve coğrafya konularının sadece okunarak işlenmesinin yeterli olmayacağı artık bilinmektedir. Bu sebeple öğretmenlerimiz çeşitli öğretim materyalleri kullanarak dersi zenginleştirebilmelidir. Bu durumdan hareketle, bu çalışmada tarih ve coğrafya konuları işlenirken öğretmenlerin materyal kullanımı ve materyallere erişebilme durumları değerlendirilmiştir. Araştırma Adıyaman ili merkez ilçesinde görev yapmakta olan 190 sınıf ve sosyal bilgiler öğretmeni ile yapılmıştır. Yapılan çalışmada; materyal kullanımı konusunda öğretmenlerin istekli olduğu, ancak gerek materyal bulma konusunda eksiklikler olması, bilgi teknolojisi sınıflarının olmaması, zaman ve maddi olanağın olmaması gibi gerekçelerle materyal kullanma konusunda tam olarak istenilen düzeyde olmadıkları görülmüştür. Öğretmenlerin derslerde gerek tarih, gerekse coğrafya konuları olsun en çok kullandığı materyaller harita, fotoğraf ve resim olduğu görülmektedir.

ANAHTAR KELİMELELER: Sosyal bilgiler dersi, tarih konuları, coğrafya konuları, materyal

TO USE OF TEACHERS TO THE TEACHING MATERIALS WHILE STUDYING HISTORY AND GEOGRAPHY SUBJECTS IN SOCIAL SCIENCE LESSONS

ABSTRACT

Education is not only made up of the knowledge taught by the teacher but also using various teaching materials and different resources , which help teachers to arise most of the students' interest, make the teaching activity more effective. It is a well known fact that only reading the history and geography subjects for the social science lessons isn't efficient any more. Therefore it is a compulsory for teachers to enrich the teaching process by using a variety of materials. By taking this fact into consideration, teachers' material usage and their accession to these materials were evaluated. This research was conducted on 190 classroom teachers and social science teachers working in Adıyaman. The reliability of the questionnaire was assessed (Cronbach Alpha: 0,81). This study indicates that teachers are eager to use various materials during their teaching activity but deficiencies of materials, absence of technology classes at schools or shortage of time and opportunities, prevent teachers from using these materials in an effective way. This study shows that teachers generally use maps, photo and pictures as teaching materials while teaching history and geography subjects in their social science lessons.

KEYWORDS: Social studies lesson, history subjects, geography subjects, material

¹ Yrd.Doç.Dr., Adıyaman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, ulusoykadir@gmail.com

² Yrd.Doç.Dr., Adıyaman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, kgulum@adiyaman.edu.tr

GİRİŞ

Türkiye’de 2004 yılından itibaren uygulanmaya başlanılan yapılandırmacı (oluşturmacı) yaklaşım ilkelerine uygun olan ders programlarında öğretim materyallerinin kullanımı daha da önem kazanmaktadır. Çünkü öğrencilere kazandırılması istenilen, bilgi, beceri, değer ve kavramların anlatım yönteminin dışında özellikle materyaller kullanılarak daha kalıcı hale getirilmesi amaçlanmaktadır. Sosyal bilgiler dersi de bu yeni yaklaşıma ayak uydurmaktadır.

Çağımızda bilgi ve teknolojinin sürekli gelişmesi ve değişmesine rağmen, eğitim hizmetinin bu gelişme ve değişimlere uygun olarak kendini yenileyememesi çeşitli tartışmalara yol açmaktadır. Giderek ciddi boyutlara ulaşan bu tartışmalar nitelikli eğitim verme adına insanları; alternatif kaynak, yöntem ve teknolojiler arayışına yöneltmektedir. Bu arayış gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde eğitim hizmetlerinde hızlı bir değişme sürecinin başlamasına yol açmıştır. Bu süreçte eğitim camiasındaki herkes teknolojiden ve bilimsel gelişmelerden eşit olarak faydalanabilirse fırsat eşitliği de sağlanmış olur. Eğitimin geniş kitlelere kaliteli olarak ulaştırılabilmesi için teknolojinin olanaklarından yararlanılması gerekmektedir. Bu olanaklardan yararlanmak suretiyle öğrenme ve öğretme ortamını iyileştirmek, eğitimin kalitesini yükseltmek ve eğitim hizmetlerinin kapsamını genişletmek mümkündür (Koşar ve Yüksel,2003).

Sosyal Bilgiler Dersinde Materyal Kullanımı

İlköğretimde Sosyal Bilgiler temel derslerden birini oluşturmaktadır, Sosyal Bilgiler dersi, çocukların toplum ve sorunları hakkında bilgi sahibi olmaları ve bir vatandaş olarak sorumluluklarını öğrenmede, insan ilişkilerini anlamada, ulusal özellikleri kavramada en gerekli olan derslerden birisidir. Bu bağlamda öğrencilerin Sosyal Bilgileri öğrenmelerini etkileyen unsurların belirlenerek önlemlerin alınması gerekmektedir. Ülkenin ihtiyaçları, toplumsal ve kültürel özellikler, çocukların toplumsal olaylarla ilgili eğitim ihtiyaçları belirlenerek Sosyal Bilgiler dersinin hedefleri tespit edilmeli ve öğrenmeyi gerçekleştirmek için uygun yollar seçilmelidir. Eğitimden beklenen niteliğin gerçekleşmesinde programın en önemli öğelerinden biri öğrenme-öğretme etkinlikleridir. İlköğretimde Sosyal Bilgiler dersi ve diğer derslerde yaşantılarının düzenlenmesinde öğrenme öğretme kuramlarının, modellerin ve öğrenme ilkelerinin öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olacak şekilde işe koşulması gerekmektedir (Yanpar, 1994:43).

Sosyal bilimler, ‘İnsanı, toplum ve ağırlıklı olarak insan-insan, insan-toplum ve insan-şya ilişkilerinin sistemli bir biçimde incelenmesini amaçlayan, bilimsel yönetime uygun olarak düzenli bilgiler’ olarak tanımlanabilir (Demir ve Acar, 1997: 205).

2004 yılından itibaren uygulanmaya başlanılan sosyal bilgiler programı, sadece tarih coğrafya ve vatandaşlık konularında değil; psikoloji, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, uluslararası ilişkiler gibi alanları da kapsamaktadır. Bu konular işlenirken bireysel farklılıkları dikkate alan öğrenci merkezli öğretim ve öğrenme stratejileri benimsenmiş olduğu için, materyal kullanımına son derece önem verilmektedir. Kullanılacak materyaller arasında bilgisayar, tepegöz, film, belgesel vb. yazılımlar ile görsel materyaller bulunmaktadır.

Günümüzde bilgi ve teknolojideki hızlı değişme sonucunda bireylerin topluma uyum sağlamaları için öğrenmeleri gereken davranış sayısı artmaktadır bu süreçte Senemoğlu (1987)’unda belirttiği gibi bireylerin öğrenmesi gereken bazı kavramlar, ilkeler ve uygulamalar da değişikliğe uğramaktadır.

Öğrenciler teknolojinin gelişmesiyle birlikte okula birçok görsel imgeyle karşılaşmış olarak başlarlar. Tarihsel sanatlara oranla, bilgisayardaki animasyonlarla ya da çizgi filmlerle daha alâkalı olsalar da zihinlerinde, tarihsel kanıtlara ilişkin görsel ipuçları vardır. Çok erken yaşlardan itibaren, çocuklar görerek ve duyarak kişiler, yaşadıkları sosyal olaylar ve geçmişteki deneyimler hakkında çıkarımlarda bulunurlar (MEB,2004).

Günümüzde artık sadece anlatım yöntemine bağlı kalınarak, tarih veya coğrafya konularının anlatılmasının çok anlamlı olmadığı bir gerçektir. Çünkü öğretilen içerik öğrencinin birden fazla duyu organına hitap etmektedir. Öğrencilerin;

- %83’ü görme,
- %11’i işitme,
- %3.5’i koklama,
- %1.5’i dokunma,
- %1’i tatma duyularıyla edinilen yaşantılar yoluyla öğrenir.

Ayrıca insanlar;

- Okuduklarının %10'unun,
- İşittiklerinin %20'sini,
- Gördüklerinin %30'unu,
- Hem görüp hem işittiklerinin %50'sini,
- Söylediklerinin %70'ini,
- Yapıp söylediklerinin %90'ını hatırlamaktadır (Ergin,1998).

Bu durum eğitim öğretimde en çok kullanılan anlatım yönteminin öğrencilerde ne kadar az etki bıraktığını göstermesi açısından oldukça önemlidir. Öyleyse materyallerin kullanılması, hem (görerek, yaparak, dokunarak, dinleyerek vb. derslerin akışına katılmak) tarih ve coğrafya konularının işlenişini daha zevkli ve daha kalıcı hale getirecektir. Öğretim araçları, tebeşir ve kâğıttan başlayarak günümüzde bilgisayar ve bilgisayarla ilişkili teknolojilere kadar basitten karmaşığa çeşitlilik gösterir. Materyal oluşturabilmek için araçlar gereklidir. Bu araçlar okul içinde ve dışında olabilir. Radyo, televizyon gibi medya araçları öğretim amacıyla kullanılabilir. Yazı tahtası bir araçtır, üzerinde tebeşirle veya tahta kalemle bir işlem, bir resim, grafik, yazı vb. oluşturulduğu zaman bir ders materyali haline gelir. Asetat kâğıdı bir araçtır, bu asetat kâğıt üzerine hedefleri ve kazanımları gerçekleştirmek üzere bir işlem yapılması (bilgi yazılması, resim çizilmesi, problem çözülmesi vb.) ile tepegözde kullanılacak bir materyal ortaya çıkar (Yanpar, 2006:10).

Öğretim materyalleri öğretmenin yerini alacak bir seçenek olmamakla birlikte, konuyu öğrencilerine aktarmalarında öğretmenlere adeta asistanlık yapar (Gündüz, Odabaşı:2004). Öğretim materyali her döneme göre değişiklik göstermektedir. Ancak önemli olan öğretim materyallerini derste öğrencilerin kazanımlarını gerçekleştirmek üzere yaratıcı bir biçimde sentezlemek, bu sentezleri materyal hazırlama ve tasarım ilkelerini kullanarak geliştirmektir. Öğretim materyalleri, öğretimin niteliğini artırmada önemli bir öğedir (Yanpar ve Yıldırım,1999). Materyaller, öğretimi desteklemek amacıyla kullanılır. İyi tasarlanmış materyaller eğitim sürecini zenginleştirir, bilginin algılanmasında somutluk sağlayarak öğrenmeyi kolaylaştırır, unutmayı azaltır, öğrenciyi güdüler, öğrencinin dikkatini toplar, öğrenme isteğini kamçılar, kazanımlara yaparak, yaşayarak ulaşmayı sağlar, düşüncenin kavramlaştırılmasına katkıda bulunur, öğrenim çevresini doğallaştırır (Özyürek,1983).

Eğitim ve öğretime, öncelikle somut örnekler göz önüne getirilerek başlanmalı ve giderek soyut konular ele alınmalıdır. Ayrıca soyut bilgilerde mümkün olduğu ölçüde somutlaştırılarak verilmelidir. Bunun için verilen bilgiyle alakalı eşyanın yada maddenin kendisi, eğer bunlara ulaşamıyorsa öğretim araç - gereçleri kullanılarak video, resim, simülasyon gibi bilgiyi somutlaştırıcı yollara başvurulmalıdır (Doğanay, 2002).

Öğretim materyallerinin derslerde kullanılma maksatlarından biride kuşkusuz dersi öğretmen merkezli olmaktan çıkararak öğrenciyi de mümkün olan en üst düzeyde derse dâhil etmek ve aktif katılım sağlayarak öğretim faaliyetindeki verimliliği arttırmaktır. Fakat kullanımı öğrenciye göre karmaşık olan materyaller istenilenin aksine öğrenciyi öğrenme ortamında pasif kılabilceği gibi, öğretim ortamını da öğretmen merkezli hale getirebilir. Öğretim materyali, öğrencinin yaratıcılık, problem çözme ve analitik düşünme gibi özelliklerini geliştirmelidir (Ergün, 2006).

Demiralp (2007)'nin de belirttiği gibi öğretmen ve öğrencilerin ürettikleri materyallerin sergilenmesi ve bunların istenildiğinde hemen kullanılabilmesi oldukça önemlidir. Bu sebeple hazırlanan materyaller kazanıma uygun ve kullanıma dayanıklı olarak hazırlanmalıdır. Şahin ve Gençtürk (2007)'in üzerinde durduğu gibi günümüzün teknolojik gelişmeleri iyi takip edilmeli, eğitim öğretim ortamında aktif öğrenmenin kolaylıkla yapılabileceği materyaller kullanılmalıdır. Bu durum öğrenciler için daha faydalı olacaktır.

Çiftçi (2002), "Sosyal Bilgiler 6. 7. ve 8. Sınıf Derslerinde Materyal Kullanımının Öğrenci Başarısı ve Tutumlarına Etkisi" adlı araştırmasında, ilköğretim altı, yedi ve sekizinci sınıf sosyal bilgiler derslerinde materyal kullanımının öğrenci başarısı ve tutumlarına etkisini sınaama üzerine bir çalışma yapmıştır. Çalışma sonucuna göre, materyal kullanımının sosyal bilgiler dersinde öğrenmeyi etkin kıldığını ve öğrencilerin derse karşı motivasyonlarını artırdığını belirtmiştir.

Özetle öğretim materyali, öğretme-öğrenme sürecinin temel öğelerinden biridir. Öğrencilerde amaçlanan bilgi, beceri, tutum ve değerleri geliştirmede kullanılan tüm araç, gereç, kaynaklar öğretim materyali kapsamına girer (Paykoç,1991).

Araştırmanın Amacı

Bu çalışma sosyal bilgiler dersini okutan ilköğretim birinci kademedeki 4. ve 5. sınıflarda sosyal bilgiler dersini işleyen görev yapan sınıf öğretmenleri ve ikinci kademedeki sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretim materyallerinin kullanımı ile ilgili görüşlerini almak için yapılmıştır. Öğretmenlerin tarih ve coğrafya konularını işlerken kullanmak istedikleri materyalleri ve derslerde materyal kullanamama durumları varsa bunların nedenlerini öğrenmek için yapılmıştır. Özellikle yapılandırmacı yaklaşım anlayışının benimsenerek okullarda uygulanmaya başlanmasından sonra materyal kullanımı daha da önemli bir duruma gelmiştir. Bu sebeple Adıyaman ili merkez ilçesinde yapılan bu çalışma öğretmenlerin görüşlerini aktarması açısından önemlidir. Araştırmanın evreni Adıyaman ilindeki 4. ve 5. sınıfların sınıf öğretmenleri ve sosyal bilgiler öğretmenleridir. Araştırmanın örneklemini ise 2007–2008 eğitim öğretim yılında Adıyaman ili merkez ilçesinde görev yapmakta olan 190 sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenidir. Çalışmaya katılan öğretmenlerden 36'sı Sosyal bilgiler, 154'ü sınıf öğretmenidir. 74 bayan, 116 erkek öğretmendir.

Veri Toplama Araçlarının Geliştirilmesi

Araştırma betimsel bir çalışmadır. Çok sayıda elemandan oluşan sınıf öğretmeni ve sosyal bilgiler öğretmen evreninde, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evren içinden alınan bir grup üzerinde çalışma yapılmıştır. Nitel ve nicel yöntemler kullanılmıştır. Bu çalışma için uzman görüşü alınarak ve literatür taraması yapılarak ölçek hazırlanmıştır. Anket için görüşü alınan uzmanların dağılımı şu şekildedir. "1 Profesör Doktor, 5 Yardımcı Doçent Doktor, 7 sınıf öğretmeni ve 4 sosyal bilgiler öğretmeni." Çalışmada 5'li likert tipi ölçek kullanılmıştır.

Anketin Likert Tipi Ölçek Düzeyleri

Seçenek	Sınırları
Kesinlikle Katılmıyorum	1 1.80-1.00
Katılmıyorum	2 2.60-1.81
Bazen	3 3.40-2.61
Katılıyorum	4 4.20-3.41
Kesinlikle Katılıyorum	5 5.00-4.21

Anketin dışında öğretmenlerin açık uçlu sorulara cevaplar vermeleri istenmiştir. Öğretmenler bu sorularla ilgili görüşleri nitel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz ile değerlendirilmiş ve bu görüşler tablolaştırılmıştır. Bu çalışmada öğretmenlerin tarih ve coğrafya konularında materyal kullanımı konusunda görüşlerini istatistiksel olarak alabilmek için bir ölçek kullanılmıştır.

Verilerin Yorum ve Analizi

Verilerin analizi; incelemenin sonuçlarının yorumlanabilmesi için verilerin organize edilmesi ve düzenlenmesi sürecidir. Araştırmada elde edilen verilerin analizi için aşağıdaki istatistik teknikler kullanılmıştır. Anketten elde edilen sonuçlar SPSS 10.0 for Windows programında analiz edilmiştir. Öğretmen görüşleri alınmış ve öğretmenlerin görüşleri yorumlanmıştır. Öğretmenlerin açık uçlu sorulara verdikleri cevaplar ise frekanslara ayrılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde öğretmenlere yapılan anket çalışmasının sınıf öğretmenleri ile sosyal bilgiler öğretmenlerinin karşılaştırması, sonra öğretmen görüşlerinin cinsiyete göre karşılaştırması yapılmıştır. Daha sonra sınıf öğretmenlerinin ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde materyal kullanım süreci ile ilgili görüşleri frekanslara ayrılarak tablolaştırılmıştır.

Tablo 1.Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerine Ait T- Testi Sonuçları

Önermeler	Branş	N	\bar{X}	Ss	df	t	p
1.Derslerde çeşitli öğretim materyali kullanmak istiyorum.	Sosyal bilgiler	36	4.83	.377	188	-1.029	.305
	Sınıf	154	4.90	.402			
2.İmkânsızlık yüzünden birçok öğretim materyalini kullanamıyorum.	Sosyal bilgiler	36	3.33	.828	188	-2.622	.009
	Sınıf	154	3.84	1.097			
3.Öğretim materyallerinin kullanımı ile ilgili hizmet içi eğitim kurslarına katıldım.	Sosyal bilgiler	36	2.50	.971	188	-2.052	.042
	Sınıf	154	2.92	1.140			
4.Tepegöz kullanmayı bilmiyorum.	Sosyal bilgiler	36	1.61	1.076	188	-3.708	.000
	Sınıf	154	2.58	1.485			
5.Bilgisayar kullanmayı bilmiyorum.	Sosyal bilgiler	36	1.55	1.080	188	-2.578	.011
	Sınıf	154	2.16	1.327			
6. Tarih ve coğrafya konularında video kullanarak konuları işlemek istiyorum.	Sosyal bilgiler	36	3.72	1.161	188	-4.157	.000
	Sınıf	154	4.41	.830			
7.Okulumuzda ülkemizin kültürel özelliklerinin anlatıldığı videokasetler yoktur.	Sosyal bilgiler	36	3.50	1.133	188	-.673	.502
	Sınıf	154	3.66	1.339			
8.Derslerde materyal kullanıldığı zaman öğrenciler derslere daha istekli oluyor.	Sosyal bilgiler	36	4.61	.964	188	-1.082	.281
	Sınıf	154	4.74	.545			
9.Okulumuzda bilgisayar laboratuvarı vardır.	Sosyal bilgiler	36	4.38	1.271	188	-1.263	.208
	Sınıf	154	4.59	.779			
10.Kurtuluş Savaşı yılları anlatılırken film gösterimi yapılarak ders işlese ders daha verimli olur.	Sosyal bilgiler	36	4.38	1.021	188	-.004	.997
	Sınıf	154	4.38	.916			
11.Öğretim materyallerini kolaylıkla temin edebiliyoruz.	Sosyal bilgiler	36	2.77	.929	188	.467	.641
	Sınıf	154	2.67	1.236			
12.Öğretim materyalleri çok pahalı olduğu için satın almakta zorlanıyoruz.	Sosyal bilgiler	36	3.72	.944	188	.206	.837
	Sınıf	154	3.67	1.287			
13.Özellikle tarih ve coğrafya konularında materyal kullanırsam zamandan ve sözden tasarruf ederim.	Sosyal bilgiler	36	4.22	.929	188	-1.166	.245
	Sınıf	154	4.42	.962			
14.Özellikle tarih ve coğrafya konularında materyal kullanırsam öğretimi canlı ve açık hale getiririm.	Sosyal bilgiler	36	4.61	.598	188	-1.566	.119
	Sınıf	154	4.75	.461			
15.Özellikle tarih ve coğrafya konularında materyal kullanırsam öğrencilerimin derse karşı ilgi ve istekleri daha fazla oluyor.	Sosyal bilgiler	36	4.72	.454	188	.090	.928
	Sınıf	154	4.71	.481			
16. Tarih ve coğrafya konularını işlerken materyal kullanarak konuyu daha kısa sürede anlatabiliyorum.	Sosyal bilgiler	36	4.16	1.082	188	-1.997	.047
	Sınıf	154	4.48	.785			
17.Tarih konularının tamamında öğretim materyali kullanamıyorum.	Sosyal bilgiler	36	3.66	.828	188	.822	.412
	Sınıf	154	3.53	.894			
18.Coğrafya konularının tamamında öğretim materyali kullanamıyorum.	Sosyal bilgiler	36	3.38	.964	188	.570	.570
	Sınıf	154	3.28	.981			
19.Öğretim materyalleri ile ilgili gelişmeleri takip edemiyorum.	Sosyal bilgiler	36	2.77	.865	188	-2.229	.027
	Sınıf	154	3.22	1.115			
20.Öğrencilerimiz materyal kullanımı konusunda yetersizdir.	Sosyal bilgiler	36	3.38	.837	188	-.586	.559
	Sınıf	154	3.49	.991			

21.Derslerde konu ile ilgili olarak mutlaka çeşitli resimler gösteririm.	Sosyal bilgiler	36	3.11	.887	188	-4.622	.000
	Sınıf	154	3.83	.830			
22.Öğretim materyalleri kullandığım zaman dersi daha rahat işliyorum	Sosyal bilgiler	36	4.8333	.377	188	1.387	.167
	Sınıf	154	4.71	.481			
23.En iyi yöntem anlatım yöntemidir.	Sosyal bilgiler	36	2.22	1.149	188	.601	.548
	Sınıf	154	2.10	1.042			
24. Anlatım yöntemi ile alamadığım verimi materyal kullandığım zaman çok kolay alabiliyorum.	Sosyal bilgiler	36	4.50	.774	188	-.246	.806
	Sınıf	154	4.53	.697			
25. Derslerde grafik ve zaman şeridi kullanmak gereksizdir.	Sosyal bilgiler	36	1.55	1.132	188	-1.767	.079
	Sınıf	154	1.92	1.117			
26. Görsel materyal kullanmak gereksizdir.	Sosyal bilgiler	36	1.27	.741	188	-1.151	.251
	Sınıf	154	1.45	.848			

* p<.05

Tabloda, sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin “tarih ve coğrafya konularında materyal kullanımına” ilişkin görüşlerinin yer aldığı t- testi sonuçları yer almaktadır.

Bu sonuçlara göre; bazı konularda sosyal ve sınıf öğretmenlerinin konuya ilişkin görüşleri arasında anlamlı farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Anlamlı farklılık olan önermeler şunlardır:

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin 2.önermeye “Maddi yetersizlikler yüzünden birçok öğretim materyalini kullanamıyorum.” verdikleri cevaplar arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur($t=-2.622$, $p<.05$). Bu farkın kaynağını belirlemek için yapılan istatistik sonuçlarına baktığımızda sosyal bilgiler öğretmenleri ($\bar{X}=3.33$) sınıf öğretmenleri ise ($\bar{X}=3.84$) oranında görüş bildirmişlerdir. Aritmetik ortalamalara göre sosyal bilgiler öğretmenleri; “Bazen maddi yetersizlikler yüzünden öğretim materyallerini kullanamıyorken” sınıf öğretmenleri çoğu zaman maddi eksiklikler yüzünden öğretim materyallerini kullanamadıklarını belirtmişlerdir. Bu sonuçla; sınıf öğretmenleri maddi yetersizlikler yüzünden öğretim materyallerine ulaşamadıklarını belirtmişlerdir.

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin 3.önermeye “Öğretim materyallerinin kullanımı ile ilgili hizmet içi eğitim kurslarına katıldım.” verdikleri cevaplar arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($t=-2.052$, $p<.05$). Bu farkın kaynağını belirlemek için yapılan istatistik sonuçlarına baktığımızda sosyal bilgiler öğretmenleri ($\bar{X}=2.50$) sınıf öğretmenleri ise ($\bar{X}=2.92$) oranında görüş bildirmişlerdir. Aritmetik ortalamalara göre sosyal bilgiler öğretmenleri; öğretim materyallerinin kullanımı ile ilgili hizmet içi eğitim kurslarına katılmadıkları yönünde, sınıf öğretmenlerinin ise kısmen yönünde görüş bildirmiştir. Ancak 154 sınıf öğretmenin 112’sinin kısmen ve olumsuz yönde görüş belirtmesi oldukça dikkate alınması gereken bir durumdur. Bu sonuca göre ankete cevap veren öğretmenlerin büyük bir bölümü öğretim materyallerinin kullanımı ile ilgili hizmet içi kurslara katılmamıştır.

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin 4.önermeye “Tepegöz kullanmayı bilmiyorum.” verdikleri cevaplar arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur($t=-3.708$, $p<.05$). Bu farkın kaynağını belirlemek için yapılan istatistik sonuçlarına baktığımızda sosyal bilgiler öğretmenleri ($\bar{X}=1.61$) sınıf öğretmenleri ise ($\bar{X}=2.58$) oranında görüş bildirmişlerdir. Aritmetik ortalamalara göre sosyal bilgiler öğretmenleri; tepegöz kullanmayı kesinlikle bildiklerini, sınıf öğretmenleri ise tepegöz kullanmayı bildiklerini belirtmişlerdir. Tepegöz kullanımını bilme konusunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf öğretmenlerine göre oranlarının daha fazla olduğu görülmektedir.

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin 5.önermeye “Bilgisayar kullanmayı bilmiyorum.” verdikleri cevaplar arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur($t=-2.578$, $p<.05$). Bu farkın kaynağını belirlemek için yapılan istatistik sonuçlarına baktığımızda sosyal bilgiler öğretmenleri ($\bar{X}=1.55$) sınıf öğretmenleri ise ($\bar{X}=2.16$) oranında görüş bildirmişlerdir. Aritmetik ortalamalara göre sosyal bilgiler öğretmenleri; bilgisayar kullanmayı kesinlikle bildiklerini, sınıf öğretmenleri ise bilgisayar kullanmayı bildiklerini belirtmişlerdir. Bu sonuçla bilgisayar kullanımını bilme konusunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf öğretmenlerine göre oranlarının daha fazla olduğu görülmektedir.

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin. 6.önermeye “Tarih ve coğrafya konularında video kullanarak konuları işlemek istiyorum.” verdikleri cevaplar arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($t=-4.157, p<.05$). Bu farkın kaynağını belirlemek için yapılan istatistik sonuçlarına baktığımızda sosyal bilgiler öğretmenleri ($\bar{X}=3.72$) sınıf öğretmenleri ise ($\bar{X}=4.41$) oranında görüş bildirmişlerdir. Aritmetik ortalamalara göre sınıf öğretmenlerinin kesinlikle derslerde video kullanımını istedikleri görülmüştür. Sosyal bilgiler öğretmenleri ise bu görüşe katılıyorum düzeyinde görüş belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenleri tarih ve coğrafya konularını işlerken video kullanmak isteme bakımından daha istekli görünmektedirler.

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin. 16.önermeye “Tarih ve coğrafya konularını işlerken materyal kullanarak konuyu daha kısa sürede anlatabiliyorum.” verdikleri cevaplar arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur($t=-1.997, p<.05$). Bu farkın kaynağını belirlemek için yapılan istatistik sonuçlarına baktığımızda sosyal bilgiler öğretmenleri ($\bar{X}=4.16$) sınıf öğretmenleri ise ($\bar{X}=4.48$) oranında görüş bildirmişlerdir. Aritmetik ortalamalara göre sınıf öğretmenleri materyal kullanarak işledikleri derslerde konuyu daha kısa sürede anlatabildiklerini belirtmişlerdir.

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin. 19.önermeye “Öğretim materyalleri ile ilgili gelişmeleri takip edemiyorum.” verdikleri cevaplar arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur($t=-2.229, p<.05$). Bu farkın kaynağını belirlemek için yapılan istatistik sonuçlarına baktığımızda sosyal bilgiler öğretmenleri ($\bar{X}=2.77$) sınıf öğretmenleri ise ($\bar{X}=3.22$) oranında görüş bildirmişlerdir. Aritmetik ortalamalara göre sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri “Bazen” öğretim materyalleri ile ilgili gelişmeleri takip edemediklerini belirtmişlerdir. Ancak gelişmeleri takip etme konusunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin oranının sınıf öğretmenlerine göre daha fazla olduğu dikkati çekmektedir.

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin. 21.önermeye “Derslerde konu ile ilgili olarak mutlaka çeşitli resimler gösteririm.” verdikleri cevaplar arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($t=-4.622, p<.05$). Bu farkın kaynağını belirlemek için yapılan istatistik sonuçlarına baktığımızda sosyal bilgiler öğretmenleri ($\bar{X}=3.11$) sınıf öğretmenleri ise ($\bar{X}=3.83$) oranında görüş bildirmişlerdir. Aritmetik ortalamalara göre sosyal bilgiler öğretmenleri bazen konuları desteklemek için resim kullanmaktayken, sınıf öğretmenleri ise genelde ders konuları ile ilgili olarak mutlaka resim gösterdiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 2. Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenlerinin Cinsiyete Göre T- Testi Sonuçları

Önermeler	Branş	N	\bar{X}	Ss	df	t	p
1.Derslerde çeşitli öğretim materyali kullanmak istiyorum.	Bayan	74	4.83	.549	188	-1.581	.115
	Erkek	116	4.93	.254			
2.İmkânsızlık yüzünden birçok öğretim materyalini kullanamıyorum.	Bayan	74	3.72	1.089	188	-.181	.856
	Erkek	116	3.75	1.060			
3.Öğretim materyallerinin kullanımı ile ilgili hizmet içi eğitim kurslarına katıldım.	Bayan	74	3.13	.941	188	2.937	.004
	Erkek	116	2.65	1.187			
4.Tepegöz kullanmayı bilmiyorum.	Bayan	74	2.67	1.588	188	2.090	.038
	Erkek	116	2.22	1.358			
5.Bilgisayar kullanmayı bilmiyorum.	Bayan	74	2.35	1.465	188	2.558	.011
	Erkek	116	1.86	1.156			
6. Tarih ve coğrafya konularında video kullanarak konuları işlemek istiyorum.	Bayan	74	4.08	1.056	188	-2.412	.017
	Erkek	116	4.41	.834			
7.Okulumuzda ülkemizin kültürel özelliklerinin anlatıldığı videokasetler yoktur.	Bayan	74	3.83	1.158	188	1.754	.081
	Erkek	116	3.50	1.373			
8.Derslerde materyal kullanıldığı zaman öğrenciler derslere daha istekli oluyor.	Bayan	74	4.91	.274	188	3.573	.000
	Erkek	116	4.58	.769			
9.Okulumuzda bilgisayar laboratuvarı vardır.	Bayan	74	4.64	.748	188	1.119	.265
	Erkek	116	4.50	.973			
10.Kurtuluş Savaşı yılları anlatılırken film gösterimi yapılarak ders işlese ders daha verimli olur.	Bayan	74	4.43	.892	188	.505	.614
	Erkek	116	4.36	.963			
11.Öğretim materyallerini kolaylıkla temin edebiliyoruz.	Bayan	74	3.10	1.211	188	3.998	.000
	Erkek	116	2.43	1.089			
12.Öğretim materyalleri çok pahalı olduğu için satın almakta zorlanıyoruz.	Bayan	74	3.59	1.270	188	-.803	.423
	Erkek	116	3.74	1.202			
13.Özellikle tarih ve coğrafya konularında materyal kullanırsam zamandan ve sözden tasarruf ederim.	Bayan	74	4.40	1.005	188	.183	.855
	Erkek	116	4.37	.929			
14.Özellikle tarih ve coğrafya konularında materyal	Bayan	74	4.81	.394	188	1.903	.059

kullanırsam öğretimi canlı ve açık hale getiririm.	Erkek	116	4.67	.540			
15. Özellikle tarih ve coğrafya konularında materyal kullanırsam öğrencilerimin derse karşı ilgi ve istekleri daha fazla oluyor.	Bayan	74	4.81	.394	188	2.225	.027
	Erkek	116	4.65	.512			
16. Tarih ve coğrafya konularını işlerken materyal kullanarak konuyu daha kısa sürede anlatabiliyorum.	Bayan	74	4.56	.795	188	1.899	.059
	Erkek	116	4.32	.882			
17. Tarih konularının tamamında öğretim materyali kullanamıyorum.	Bayan	74	3.59	.792	188	.457	.648
	Erkek	116	3.53	.936			
18. Coğrafya konularının tamamında öğretim materyali kullanamıyorum.	Bayan	74	3.16	1.034	188	-1.620	.107
	Erkek	116	3.39	.931			
19. Öğretim materyalleri ile ilgili gelişmeleri takip edemiyorum.	Bayan	74	3.08	1.179	188	-.565	.573
	Erkek	116	3.17	1.023			
20. Öğrencilerimiz materyal kullanımı konusunda yetersizdir.	Bayan	74	3.48	.925	188	.146	.884
	Erkek	116	3.46	.990			
21. Derslerde konu ile ilgili olarak mutlaka çeşitli resimler gösteririm.	Bayan	74	3.89	.768	188	2.484	.014
	Erkek	116	3.56	.934			
22. Öğretim materyalleri kullandığım zaman dersi daha rahat işliyorum	Bayan	74	4.83	.371	188	2.423	.016
	Erkek	116	4.67	.506			
23. En iyi yöntem anlatım yöntemidir.	Bayan	74	1.94	1.121	188	-1.883	.061
	Erkek	116	2.24	1.009			
24. Anlatım yöntemi ile alamadığım verimi materyal kullandığım zaman çok kolay alabiliyorum.	Bayan	74	4.78	.530	188	4.159	.000
	Erkek	116	4.36	.762			
25. Derslerde grafik ve zaman şeridi kullanmak gereksizdir.	Bayan	74	1.86	1.174	188	.119	.905
	Erkek	116	1.84	1.100			
26. Görsel materyal kullanmak gereksizdir.	Bayan	74	1.29	.516	188	-1.648	.101
	Erkek	116	1.50	.9735	188		

*p<.05

Yukarıdaki tabloya göre; bayan ve erkek öğretmenlerin 3.önermeye “Öğretim materyallerinin kullanımı ile ilgili hizmet içi eğitim kurslarına katıldım.” verdikleri cevaplar arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur($t=2.937$, $p<.05$). Bu farkın kaynağını belirlemek için yapılan istatistik sonuçlarına bayan öğretmenler ($\bar{X}=3.13$) erkek öğretmenler ise ($\bar{X}=2.65$) oranında görüş bildirmişlerdir. Aritmetik ortalamalara göre bayan öğretmenlerin erkek öğretmenlere oranla öğretim materyallerinin kullanımı ile ilgili hizmet içi eğitim kurslarına daha fazla katıldığı görülmektedir.

Bayan ve erkek öğretmenlerin 4.önermeye “Tepegöz kullanmayı bilmiyorum.” verdikleri cevaplar arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur($t=2.090$, $p<.05$). Bu farkın kaynağını belirlemek için yapılan istatistik sonuçlarına bayan öğretmenler ($\bar{X}=2.67$) erkek öğretmenler ise ($\bar{X}=2.22$) oranında görüş bildirmişlerdir. Aritmetik ortalamalara göre erkek öğretmenler tepegöz kullanmayı bildiklerini, bayan öğretmenler ise kısmen bildiklerini belirtmişlerdir.

Bayan ve erkek öğretmenlerin 5.önermeye “Bilgisayar kullanmayı bilmiyorum.” verdikleri cevaplar arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur($t=2.558$, $p<.05$). Bu farkın kaynağını belirlemek için yapılan istatistik sonuçlarına bayan öğretmenler ($\bar{X}=2.35$) erkek öğretmenler ise ($\bar{X}=1.86$) oranında görüş bildirmişlerdir. Aritmetik ortalamalara göre bayan öğretmenlerin erkek öğretmenlerin bilgisayar kullanmayı bildikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Erkek öğretmenlerden bilgisayar kullanmayı bilenler bayan öğretmenlere oranla göre daha fazladır.

Bayan ve erkek öğretmenlerin 6.önermeye “Tarih ve coğrafya konularında video kullanarak konuları işlemek istiyorum.” verdikleri cevaplar arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur($t=-2.412$, $p<.05$). Bu farkın kaynağını belirlemek için yapılan istatistik sonuçlarına bayan öğretmenler ($\bar{X}=4.08$) erkek öğretmenler ise ($\bar{X}=4.41$) oranında görüş bildirmişlerdir. Aritmetik ortalamalara göre bayan öğretmenler “katılıyorum” yönünde görüş bildirirken, erkek öğretmenlerin “kesinlikle katılıyorum” yönünde görüş bildirdiği görülmektedir. Bu görüşe göre öğretmenlerin tarih ve coğrafya konularını işlerken video kullanmak istedikleri anlaşılmaktadır.

Bayan ve erkek öğretmenlerin 8.önermeye “Derslerde materyal kullanıldığı zaman öğrenciler derslere daha istekli oluyor.” verdikleri cevaplar arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur($t=3.573$, $p<.05$). Bu farkın kaynağını belirlemek için yapılan istatistik sonuçlarına bayan öğretmenler ($\bar{X}=4.91$) erkek öğretmenler ise

($\bar{X}=4.58$) oranında görüş bildirmişlerdir. Aritmetik ortalamalara göre bayan ve erkek öğretmenlerin “kesinlikle katılıyorum” yönünde görüş bildirdiği görülmektedir. Ancak bayan öğretmenler bu görüşe daha fazla katılım göstermiştir. Öğretmenlerin görüşüne göre; derslerde materyal kullanıldığı zaman öğrenciler daha istekli olmaktadır.

Bayan ve erkek öğretmenlerin 11.önermeye “Öğretim materyallerini kolaylıkla temin edebiliyoruz.” verdikleri cevaplar arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur($t=3.998$, $p<.05$). Bu farkın kaynağını belirlemek için yapılan istatistik sonuçlarına bayan öğretmenler ($\bar{X}=3.10$) erkek öğretmenler ise ($\bar{X}=2.43$) oranında görüş bildirmişlerdir. Aritmetik ortalamalara göre bayan öğretmenler öğretim materyallerini bazen kolaylıkla temin edebiliyorken, erkek öğretmenler öğretim materyallerini kolaylıkla temin edemediklerini belirtmektedirler.

Öğretmen Görüşleri

Eğitim sisteminde uygulayıcı, uygulamacı, rehber, yönlendirici vb. birçok sıfat taşıyan öğretmenlerin materyal kullanma konusundaki düşünceleri oldukça önemlidir. Hızla gelişen teknoloji dünyasında öğretmenlerin kendilerini yenileyebilmeleri, okulların yeni teknolojilerle tanışıp öğrencilerin bu gelişmeye ayak uydurabilmeleri gerekmektedir. Ülkemizde bu alanda birçok faaliyet yapılmaktadır. Gerek Milli Eğitim Şuralarında, gerek değişen, geliştirilen veya revize edilen programlarda eğitim teknolojilerinin kullanılmasıyla ilgili dönemin durumuna göre çeşitli öneriler yer almaktadır. Örneğin; XII. Milli Eğitim Şurasında; “Eğitimde Yeni Teknolojiler Komisyonu Raporunda; gelişmiş ülkelerin kendi eğitim sorunlarını çözmek için yeni teknolojilerden zamanla yararıncasına yararlandıkları belirtilmekte, Türkiye’de de eğitimin tüm kademelerinde mevcut öğretimi iyileştirmek için tüm okulların hizmet birimlerinin video-teyp, monitör ve bilgisayar gibi sistemlerle donatılmasının gereği vurgulanmıştır” (MEB; 1989). Bu raporda da görüldüğü gibi dönemin şartlarına uygun materyal kullanımı konusunda gerekli uygulamaların yapılması istenmektedir. Çünkü eğitim öğretim faaliyeti sırasında öğrenci, içinde bulunduğu dönemin olanakları ölçüsünde öğretme ortamına etkin bir biçimde katılmalı; bunu sağlamak içinde öğretmenler her türlü önlemi almalı, olanakları sağlamalı ve uygulamaya koymalıdır (Arslan, 1996; Bilen, 1990; Bloom, 1979; Ertürk, 1972; Hesapçıoğlu, 1992).

O halde öğretmen sınıf içerisinde öğrenciye yalnızca bilgi aktaran değil onlara daha hızlı, daha etkili öğrenme yollarını, stratejilerini kazandıran kişi olmalıdır. Bu da öğretmenin öğrencilere temel eğitimin ilk yıllarından başlayarak etkili çalışma ve öğrenme yollarını, stratejilerini kazandırma yönünde özel bir çaba göstermesiyle sağlanabilir. Başka bir deyişle yaşam boyu eğitimin temel eğitim ilkesi haline geldiği günümüzde okulların işlevi yalnızca bilgi aktarmak olmamalı, öğrencilere hayatı süresince kullanacağı ve ona yararlı olacak kalıcı ve etkili öğrenme yollarını, stratejilerini de kazandırmak olmalıdır (Arslan, 1996:29).

Modern yöntem ve teknikleri, teknolojiyi kullanmasını istediğimiz öğretmenlerin bazen materyal kullanmadığını biliyoruz. Bu bölümde öğretmenlerin tarih ve coğrafya konularını işlerken neden materyal kullanmadıklarını belirten tablolar ile öğretmenlerin tarih ve coğrafya konularını işlerken kullanmak istedikleri öğretim materyallerinin tablolarına yer verilecektir.

Tablo 3. Öğretmenlerin Tarih Konularını İşlerken Öğretim Materyali Kullanamama Nedenleri:

Görüşler	Frekans	
	Sınıf Öğretmenleri	Sosyal Bilgiler Öğretmenleri
Eğitim, öğretim materyalleri çok eksik	103	25
Zaman ve olanakların olmaması, gerekli yardımı almamamız	95	19
Her konu ile ilgili materyal bulunmuyor	86	27
Materyal ve ortam yetersiz	43	16
Okul ortamı, teknolojik alt yapı eksikliği, materyal eksikliği Bilgi Teknolojisi Sınıfının olmaması	37	5
Sınıflarımız bazı materyalleri kullanmaya yeterli değildir	24	9
Tarih materyalleri okulda az	20	27
Öğrencilere tarih atlası aldırılmıyoruz	17	3
Tarihle ilgili öğretim materyali bulmakta zorlanıyoruz.	14	17
Birçok döneme ait yazılı ve görsel kaynakların olmaması	6	13

Öğrenme öğretme ortamında kaynak öğretmendir. Öğretmen sahip olduğu bilgi, beceri veya onunla ilgili davranışları alıcı yani öğrenci ile paylaşmak isterse onu önce hareket, yazı, formül, tablo, çizim, şekil, resim, jest ve mimik gibi bir dizi sembole döker (Yalın, 2000). Öğretmen elinde yeterli materyal olmazsa tarih konularının

işlenişi ile ilgili hep şikâyetçi olduğumuz sunuş ve anlatım yönteminin dışında bir uygulama yapamayabilir. Özellikle “ezberci, sıkıcı veya hep hikâye gibi işliyoruz” diye şikâyetlerde bulunan tarih konuları gerekli materyallerle işlenmezse, teknolojik tasarımlardan yararlanılmazsa ders zenginleştirilmiş olamaz.

Öğretmenlerin verdikleri cevaplara bakılırsa; tarih konuları işlenirken materyal kullanma konusunda çok eksikliğin olduğu, zaman ve maddi yetersizlik çektikleri, her konu ile ilgili materyal bulmanın zor olduğu açıkça görülmektedir.

Tablo 4. Öğretmenlerin Coğrafya Konularını İşlerken Öğretim Materyali Kullanamama Nedenleri:

Görüşler	Frekans	
	Sınıf Öğretmenleri	Sosyal Bilgiler Öğretmenleri
Materyal eksik, araç-gereç yetersizliği	106	24
Materyallerin hepsinin bulunmaması	68	17
İmkânlar yeterli değil	37	16
Konuları anlatan yeterli materyal yok	21	8
“Bilgi Teknolojisi Sınıfı”nın olmaması	17	-
Elimizde olanı kullanmaya çalışıyoruz	4	1
Harita ve yerküreden başka bir materyal yoktur	2	-
Yardımcıya ihtiyacım var	1	-
Sınıflarımızın bazı öğretim materyallerini kullanmaya uygun olmadığı için, Milli Eğitim Müdürlüğü sınıflardaki uygun donanımı sağlayamıyor	1	-

Öğretmenler genelde coğrafya konularını işlerken materyal kullanamamalarının nedeni olarak “okulda, sınıfta konuları işleyebilecekleri materyallerin olmadığını” belirtmişlerdir. Yeni müfredat zengin materyal kullanımını istemektedir. Öğretmen görüşlerine göre materyal kullanımında sıkıntıların olduğunun görülmesi programın uygulama kısmında eksikliklerin olduğunu da bize gösterebilir. Ayrıca çalışma yapılan okulların Adıyaman şehir merkezindeki okullar olduğu dikkate alınır, köy veya kasaba okullarında durum pekte iç açıcı olmasa gerek.

Tablo 5. Öğretmenlerin Tarih Konularını İşlerken Kullanmak İstedikleri Öğretim Materyalleri:

Görüşler	Frekans	
	Sınıf Öğretmenleri	Sosyal Bilgiler Öğretmenleri
Tarih haritaları, haritalar	137	30
Tarih (zaman) şeridi	121	26
Konuyla ilgili resimler, fotoğraflar	103	24
Ders kitabı	98	27
Tarih atlasları	87	13
Bilgisayar	87	12
CD, VCD, DVD	82	10
Filmler	78	-
Grafik	73	-
Projeksiyon	69	4
Gravürler-minyatür	48	6
Ansiklopedi	10	9
Asetatlar	3	-
Mevsim şeridi	1	-
Kullanacak materyal yok. (Bu görüşü belirten öğretmen, coğrafya ile ilgili olarak; “Harita, yazı tahtası, gazete, dergi, fotoğraflar” kullandığını söylemiştir. Öğretmen bu materyalleri isterse tarih konularını işlerken de kullanabilir)	1	-

Günümüzde öğrencilerin ve öğretmenlerin bilgiyi oluşturmak, düzenlemek, elde etmek ve ifade etmek için çok çeşitli araçların kullanımına ağırlık verdikleri bir realitedir (Hyerle,1996). Öğretmen, konuları öğretim teknolojisi desteğiyle işlemelidir. Ayrıca öğretmen, sınıf ortamına hazır olarak getirdiği materyallerin yanında,

öğrencilerin yaratıcılıklarından yararlanarak, onlarla birlikte tasarladıkları orijinal araç-gereçleri de kullanarak öğrenme-öğretme sürecini zenginleştirmelidir (Sala, 2003:56).

Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde tarih konularını işlerken genelde; tarih haritaları, haritalar, tarih (zaman) şeridi, konuyla ilgili resimler, fotoğraflar ve ders kitabı kullanmak istediği görülmektedir. Oysa bireysel öğretimde geleneksel iletişim araç ve yöntemlerin tümünden, değişik öğretim düzeylerinde bulunan farklı bireylerin özellik ve yeteneklerine uyarlamak koşuluyla yararlanılabilir. Bunların dışında çağdaş bireysel öğretim araçlarına baktığımızda ABD'nin bazı öğretim kurumlarında başarıyla uygulanan "işitsel yönetimli öğrenme yöntemi" (Audio tutorial method), programlı öğretim materyalleri, bilgisayarlar, video-teyp vb. örnek olarak gösterilebilir (Teker,1990).

Ulusoy (2009)'un yaptığı araştırmada, öğrenciler, tarih dersinde; konunun geçtiği döneme ait kalıntılar, konuyla ilgili filmler, kısa filmler, belgeseller, haritalar, küre, atlas görsel materyaller fotoğraf, resim, minyatür, karikatür, tablo, bilgisayar, VCD, DVD, CD çalar, eski yazıların ve çevirilerin olduğu kitaplar, çeşitli yazılı kaynaklar, tepegöz ve çeşitli slâytları kullanmak istediklerini belirtmiştir. Öğretmenler bu durumu göz önünde bulundurduğu zaman öğrencilere de hitap etmiş olur.

Tablo 6. Öğretmenlerin Coğrafya Konularını İşlerken Kullanmak İstedikleri Öğretim Materyalleri:

Görüşler	Frekans	
	Sınıf Öğretmenleri	Sosyal Bilgiler Öğretmenleri
Coğrafi haritalar	148	31
Konu ile ilgili görseller, resim, fotoğraflar	139	25
Atlas	135	23
Küre	127	16
Grafikler	114	13
Bilgisayar	97	3
Projeksiyon	65	-
CD, VCD	54	2
Tepegöz	48	1
İnternet	42	-
Coğrafi şekiller	37	2
Pusula	28	5
Kroki	9	-
Asetatlar	9	-
Yön şeması	7	2
Yazı tahtası	5	-
Gazete	4	1
Dergi	4	1

Öğretim materyalinde kullanılan yazılı metinler, görsel işitsel öğeler, öğrencinin pedagojik özelliklerine uygun olmalı ve öğrencinin gerçek hayatıyla tutarlılık göstermelidir. Kullanılacak materyaller öğrencinin (bilişsel, fiziksel, sosyal ve duygusal) hazır bulunuşluk düzeyine uygun olmalıdır. Örneğin ilköğretimin ilk yıllarında öğrenciler somut işlemler dönemindeyken onlar için hazırlanacak materyallerin soyut öğelerden arındırılmış ve öğrencinin gerçek hayatını yansıtan örnek ve nesnelere içermelidir. Bu yüzden kullanılan materyaller öğrencinin günlük yaşantısında karşılaştığı öğeleri içermelidir. Böylece öğrenci için konu anlamlı olur ve kalıcılık artar (Sala,2003:16).

Materyaller sadece öğretmenin rahatlıkla kullanabildiği türden değil öğrencilerinde kullanabileceği düzeyde basit olmalıdır. Öğretim ortamında kullanılacak her türlü öğretim materyalinin mümkün olduğu ölçüde öğrencinin öğretmenin rehberliği olmadan da kullanabileceği şekilde tasarlanması ve geliştirilmesi gerekir (Sala,2003:17).

Öğretmenlerin verdikleri cevaplara bakıldığında da yukarıda ki hususlara dikkat edildiği söylenebilir. Çünkü öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularını işlerken genelde; coğrafi haritalar, konu ile ilgili görseller, resim, fotoğraflar, atlas, küre ve çeşitli grafikler kullanmak istediği görülmektedir. Bu materyaller genelde öğrencilerin bilişsel, fiziksel, sosyal ve duygusal özelliklerine uygun olur ayrıca öğrencinin kullanabileceği tarzdadırlar. Unutulmamalıdır ki; öğrenci yeni fikirlerle önceden öğrenilenler arasında bağ kurar. Bu bağlar bir imaj, mantıksal çıkarım veya yeni fikirle önceden öğrenilenleri bütünleştirmeye hizmet eden başka herhangi bir şeye dayanabilir (Derry, 1989). Bu süreçte öğretim materyallerinin desteğiyle yeni bilgiler

edinilmesi ve öğrencilerin bilgileri ile yeni bilgilerini materyaller yardımıyla birleştirebilmesi oldukça önem taşımaktadır.

SONUÇ

İlköğretimde öğrencinin etkin olması aynı zamanda anlamlı öğrenmenin gerçekleşmesi için öğrencinin yaparak yaşayarak öğrenmesi, yeni bilgi ile yaşam arasında bağ kurması, bilgiye kendisinin ulaşması ve bilgiye ulaşmada özellikle kendi ürettikleri materyalleri kullanması önem taşımaktadır. Böylelikle öğrencilerin eğitimde düşünerek, araştırarak, üretmekle etkin duruma geçmesi sağlanır. Bu nedenle tarih ve coğrafya konuları işlenirken geleneksel öğretim yaklaşımından sıyrılarak, öğrencilerin daha aktif olduğu öğrenci merkezli işleyişe ağırlık verilmesi zorunluluğu vardır.

Sosyal bilgiler dersinde tarih ve coğrafya konuları işlenirken özellikle soyut kavramların işlendiği konularında görsel materyaller (fotoğraf, resim, grafik, karikatür, harita vb.), sadece metinden oluşan bir yazılı materyalden daha etkili olur. Öğrencilerin görsel betimlemeler yoluyla daha kolay öğrendikleri bilinmektedir, hatta sözel yolla daha kolay öğrenen öğrenciler bile bazı kavramları öğrenmede, görsel desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Günümüzde teknoloji, pek çok tarihsel kanıtı, birer eğitim amaçlı görsel kanıt haline getirme olanağı sunmaktadır. Bugünün öğrencileri, farkında olmadan kendilerinden önceki nesillere göre görsel materyalleri daha bilimsel, irdeleyici ve çok yönlü olarak kullanmaktadırlar.

Öğretim materyalleri öğretmenlere çok büyük yardım sağlar; materyaller, onların her seviyedeki müfredatta doyumuna ulaşmalarını ve öğrencilerin gerekli becerileri analiz etmelerini sağlar. Öğretim materyalleri sayesinde beceriler iyice pekişir, sadece standart içerikle ilgili değerlendirmelere yer verilmek zorunda kalınmaz (www.cde.ca.gov).

Buradan hareketle çalışmaya katılan öğretmenlerin anket sorularına ve açık uçlu sorulara verdikleri cevaplara bakılacak olursa;

Öğretmenler materyal kullanımı konusunda birçok sıkıntılarının ve eksikliklerinin olduğunu belirtmişlerdir. Anket çalışması yapılan Adıyaman il merkezindeki ilköğretim okullarındaki sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerine göre; tarih ve coğrafya konularında materyal kullanımı konusunda karşılaştıkları en önemli eksiklik materyallerin yetersiz oluşudur. Öğretmenler; eksikliklere rağmen materyal kullanımı sayesinde dersin daha işlevsel hale geleceğine, öğrencilerin derse daha aktif katılacağına inanmaktadırlar. Öğretmenler, öğrencilerin materyal kullanılarak işlenen derslerde daha istekli olduğunu belirtmişlerdir. Genellikle öğretmenlerin harita, görsel materyal kullanımına ağırlık verdiği görülmektedir.

Erkek öğretmenlerin, tepegöz ve bilgisayar gibi elektronik materyalleri kullanmaya daha istekli oldukları, bayan öğretmenlerin ise daha çok resim, harita vb materyalleri kullanmaya istekli oldukları görülmektedir.

Öğretmenlerin “Özellikle tarih ve coğrafya konularında materyal kullanırsam öğrencilerimin derse karşı ilgi ve istekleri daha fazla oluyor.” önermesine verdikleri cevaplara göre; materyal kullanıldığı zaman öğrencilerinin derse karşı daha istekli olduğunu belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin “Derslerde konu ile ilgili olarak mutlaka çeşitli resimler gösteririm.” önermesine verdikleri cevaplara göre; tarih ve coğrafya konularını işlerken derslerde konularla ilgili resim kullandıkları söylenebilir. Öğretmenlerin “Öğretim materyalleri kullandığım zaman derse daha rahat işliyorum” önermesine verdikleri cevaplara göre; materyal kullanıldığı zaman dersleri daha rahat işledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin “Anlatım yöntemi ile alamadığım verimi materyal kullandığım zaman çok kolay alabiliyorum.” önermesine verdikleri cevaplara göre; sosyal bilgiler dersinde tarih ve coğrafya konuları işlenirken çeşitli materyallerin kullanılması anlatım yöntemine oranla daha fazla tercih ediliyor denilebilir. Öğretmenlerin; çeşitli öğretim materyali kullanmak istedikleri, öğretim materyallerinin kullanımı ile ilgili hizmet içi eğitim kurslarına katılma oranlarının çok yüksek olmadığı anlaşılmaktadır. Birçok öğretmenin tepegöz ve bilgisayar kullanmayı bilmediği, öğretim materyallerini kolaylıkla temin edebilme konusunda sıkıntı yaşandığı, görülmektedir. İpçioğlu (1999) tarih Doğanay (2002) coğrafya derslerinin bilgisayar destekli öğretiminin daha başarılı olacağını belirtmişlerdir.

Günümüzde özellikle öğrenci merkezli eğitim anlayışının benimsenmesinden sonra okullarda öğretim materyallerinin kullanılması çok önemli bir yere sahip olmuştur. Öğrencilerin, görerek, dokunarak, işiterek, yaparak, deneyerek vb. yapacağı öğrenme klasik yöntemlere göre daha etkili olacaktır. Bu sebeple Başta Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü olmak üzere, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile yerel idari

birimler bu alanlardaki eksikliklerin giderilmesi için gerekli çalışmayı yapmak zorundadır. Okullarda bir rehber olması istenilen öğretmen, artık dersi en iyi anlatmakla değil, dersi en verimli şekilde işlemekle ve bilgilerin kalıcılığını sağlamakla yükümlüdür.

Derste tarih ve coğrafya konuları işlenirken kullanılması gereken eğitim araçları, materyaller, sınıfta ve okulda bulunmayabilir. Okuldaki yöneticiler de maddi açıdan fazla para gidecek diye bu materyallerin alınmasına sıcak bakmayabilir, bu durumda öğretmen dersi daha çekici hale getirebilmek için kendisi konu ile ilgili öğretim materyalleri hazırlamalıdır. Bu sebeple eğitim fakültelerinde işlenen “Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı” dersi öğretmen adayları için ayrı bir önem taşımaktadır.

Ülkeler gelişen teknolojiye ayak uyduran öğretmen ve öğrenci yetiştirmek zorunda olduğu için, öğretmenlere teknolojik gelişmelerin anlatılacağı, çeşitli materyallerin nasıl kullanılması gerektiği konularında bilgiler verebilmek için hizmet içi kurslar yaygın olarak yapılmalıdır.

Sosyal bilgilerde tarih ve coğrafya konuları işlenirken aşağıdaki materyaller kullanılmaya çalışılmalıdır:

- ✓ **Resimler**
 - Düz Resimler
 - Çizgi Resimler
 - Şimşek Kartlar
 - Figürler
 - Duvar Resimleri
 - Levhalar
 - Afişler
 - Grafikler
 - Profiller
 - Karikatürler ve Gazete Kupürleri
- ✓ **Projektörler(Yansıtıcılar)**
 - Tepegöz (Asetat(saydam kâğıdı)
 - Slaytlar ve Slayt Projektörü
 - Film Şeridi Projektörü
 - Episkop Projektörü (Opak projektör, Epidiskop)
 - Video Projektörü
 - Data Show
- ✓ **Gerçek Eşyalar ve Modeller:** a. Küre, b. Koleksiyonlar vb.
- ✓ **Kitaplar ve Haritalar:**
 - Ders Kitapları
 - Haritalar
 - Atlaslar
- ✓ **Görsel ve İşitsel Gereçler**
 - Film Makinesi ve Hareketli Filmler
 - Televizyon ve Video
 - VCD ve DVD
 - Bilgisayar (Büyükkaragöz ve Çivi, 1996), (Demirel, Seferoğlu ve Yağcı, 2001), (Doğanay, 2002), (Güngördü, 2002), (Köstüklü, 1999), (Meydan ve Akdağ, 2008), (Sönmez, 1999), (Yalın, 2000), (Yanpar, 2006) materyalleri genel olarak yukarıdaki guruplara ayırmışlardır.

KAYNAKLAR

- Arslan, M. (1996). “*Altı Çizili Materyalle Çalışma ve Tam Öğrenme Yönteminin Öğrenme Düzeyine, Hatırlamaya ve Akademik Benlik Kavramına Etkisi*” Yayınlanmamış Doktora Tezi Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bilen, M. (1990). *Plandan Uygulamaya Öğretim*, Ankara: Gelecek Yayıncılık Hizm. Ltd. Şti.
- Bloom, B. S. (1979). “*İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme*” Çev: Durmuş Ali Özçelik Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Büyükkaragöz, S. ve Çivi, C. (1996). *Genel Öğretim Metotları*, İstanbul.

- Çiftçi, Ü. (2002). *Sosyal Bilgiler 6. 7. ve 8. Sınıf Derslerinde Materyal Kullanımının Öğrenci Başarısı ve Tutumlarına Etkisi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doğanay, H. (2002). *Coğrafya Öğretim Yöntemleri*, Erzurum: Aktif Yayınevi.
- Demir, Ö. ve Acar, M. (1997). *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, Ankara: Vadi Yayınları.
- Demirel, Ö., Seferoğlu, S. S., ve Yağcı, E., (2001). “*Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*”, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Demiralp, N. (2007). *Coğrafya Eğitiminde Öğretim Materyalleri*, (Ed:S. Karabağ, S. Şahin), Kuram ve Uygulamada Coğrafya Eğitimi, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Derry, S.J. (1989). Putting Learning Strategies to Work. *Educational Leadership*. 47, 5 (p.4-10).
- Ergin, A. (1998). “*Öğretim Teknolojisi ve İletişim*” Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ergün, M. *Öğretim Materyalleri Hazırlama İlkeleri*, <http://www.egitim.aku.edu.tr/otmg4.ppt>. (erişim tarihi: 14.11.2008).
- Ertürk, S. (1972). Eğitimde Program Geliştirme, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Gündüz, Ş. ve Odabaşı, F. (2004). “Bilgi Çağında Öğretmen Adaylarının Eğitiminde Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme Dersinin Önemi”, *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 3-1, <http://www.tojet.net/articles317.htm> (erişim tarihi:21.04.2008.)
- Güngördü, E. (2002). “*Coğrafya’da Öğretim Yöntemleri, İlkeler ve Uygulamalar*” Ankara: Nobel Yayınevi.
- Hesapçioğlu, M. (1992). “*Öğretim İlke ve Yöntemleri*”, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Hyerle, D. (1996). “Thinking Maps: Seeing is Understanding” *Educational Leadership*, 53,4 (85-89).
- İpçioğlu, M. (1999). Bilgisayar Destekli Tarih Eğitimi, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Koşar, E. ve Yüksel, S. (2003) “*Öğretim Teknolojisi*”, Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme, Ankara: Öğreti (Pegem A Yayıncılık).
- Köstüklü, N. (1999). *Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi*, Konya: Günay Ofset.
- MEB. (1989). XII. Milli Eğitim Şurası; Raporlar, Görüşmeler, Kararlar İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (2004). İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı 4-5. sınıflar (Taslak) İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Meydan, A. ve Akdağ, H. (2008). *Sosyal Bilgilerde Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*, (Ed:B.Tay ve A. Öcal), Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi, Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Özyürek, L. (1983). “*Öğretim İlke ve Yöntemleri*”, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Yayınları.
- Paykoç, F. (1991). *Tarih Öğretimi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Sala, G. (2003). “*Öğrenciler Tarafından Geliştirilen Öğretim Materyallerinin Erişime Etkisi*” Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Senemoğlu, N. (1987). “*Bilişsel Giriş Davranışları Ve Dönüt Düzeltmenin Erişime Etkisi*” Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sönmez, V. (1999). “*Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*”, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları Öğretmen Kitapları Dizisi:201.
- Şahin, S. ve Gençtürk, E. (2007). *Coğrafya Eğitimi ve Bilgi İletişim Teknolojileri*, (Ed:S. Karabağ, S. Şahin), Kuram ve Uygulamada Coğrafya Eğitimi, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Teker, N. (1990). “*Geleneksel Öğretimde Alternatif Video Merkezli Bireysel Öğrenme Yöntemi*” Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ulusoy, K. (2009). Lise Öğrencilerinin Tarih Dersinin İşleniş İle İlgili Düşünceleri (Ankara Örneği), *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, 1, 2009, (417-434).
- Yalın, H. İ. (2000) “*Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*”, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Yanpar, T.Yıldırım, S. (1999) “*Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*”, Ankara: Anı Yayıncılık.

Yanpar, T. Ş. (1994). “İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Akademik Benlik Kavramı, Ders İçi Öğrenme ve Ders Dışı Çalışma Yolları İle Başarı İlişkisi”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10 (s.43-48).

Yanpar, T. (2006). “*Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*”, Ankara: Anı Yayıncılık.

<http://www.cde.ca.gov/be/cc/cd/documents/ccbrochure.pdf> : State of California, Department of Education (2009) (erişim tarihi:19.02.2009).